

Peregrijn

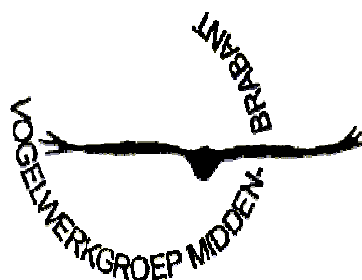
p e r i o d i e k

Nr. **7**

maart 2009

Vogelwerkgroep Midden-Brabant heeft als doelstelling de in het wild levende vogels te bestuderen en deze vogels met hun leefgebieden te beschermen. De vereniging streeft deze doelen na door:

- vogelstudie/-onderzoek
- vogelbescherming
- natuurbeheer/natuurbescherming
- voorlichting/educatie

Eindredactie:
Jan van Rijsewijk
Kloosterstraat 54
5175BJ Loon op Zand
0416361503
jmvanrijsewijk@home.nl

Redactieraad:
Victor Retel Helmrich
Wiel Poelmans
Nico Hilgers

inditNUMMER

- **deslechtvalk**_{peerbusink}
zo'n 100 jaar later na het verdwijnen van de "hofjacht" lijkt de valkerij weer op te bloeien....
- **krantenknipsels**
opmerkelijke vogel/habitatzaken van het afgelopen half jaar uit de krant....
- **desteenuil**_{janvanrijsewijk}
met een verslag over 2008....
- **column**_{aadvangelswijk}
NIEUW! wat is natuur nog in dit land.....
- **steljevoor?**_{janvanrijsewijk}
de gezichten die allemaal dezelfde kant opstaan! Iedereen is op zijn of haar manier bezig met de natuur. De een wat meer dan de ander....
- **loonseendrunenseduinen**_{wielpoelmans}
over een half jaar, als het beheerplan af zal zijn, weten we of terugkeer van verloren gegane waarden tot de mogelijkheden behoren....
- **excursienaar**_{jacquesvanmeer}
de Brand....een modderige ervaring in een erg vroeg voorjaar en Zuid-Limburg.... 3 middelste bonte spechten!

Voorzitter	Vacant
Secretaris	Wiel Poelmans
Penningmeester	Gerard van de Kaa
Bestuurslid	Peter van Gestel
Bestuurslid	Marcel Morel
Bestuurslid	Hans van der Haring

Contributie

Gewone leden	€ 25,- per jaar
Huisgenoot leden	€ 12,50 per jaar
Leden tot 25 jaar	€ 12.50 per jaar
Losse abonnementen Peregrijn	€ 10.00 per jaar
Gironummer	3531190
Kamer v. Koophandelnr.	V.259.382

Inventarisaties/tellingen:

Stenuil	Jan van Rijsewijk
Kerkuil	Gerard van de Kaa
Roek	Peer Busink
Huiszwaluw	Roos Backx
Geelgors	Peer Busink
Grote gele kwikstaart	Arno Braam
Weidevogels	Peer Busink
Roofvogels	Peer Busink
Scholekster	Peter van Gestel
Ransuiltelling	Patrick Martens

Contactpersonen:

Habitatcommissies	Vacant
Excursies	Jacques van Meer
Waarnemingsarchief	Eric van Gemert
Vogeltrekpost	Eric van Gemert
Stichting Beheer Kleine Landschapselementen Midden-Brabant	Dolf Gijtenbeek
Tentoonstellingscie/Bar	Nico Hilgers
Vogelcursus	Wiel Poelmans

Webmaster
www.vmbmiddenbrabant.nl

Peregrijn	Jan van Rijsewijk
Advertentiekosten Peregrijn:	Kwartpagina € 15.-
	Halve pagina € 25.-
	Hele pagina € 50.-
	Achterpagina € 75.-

Kauw *Corvus monedula*

Kauwen heten ook wel “torenkraaien”. In bijna alle steden en dorpen hangen ze rond de kerk. Ze broeden graag in de toren, maar ook in schoorstenen en oude bomen. Het nest is een opeenstapeling van takken. Is de potentiële broedplaats te diep dan worden net zo lang takken aangesleept tot het helemaal dichtgemaakt is. Er zijn bouwwerken bekend van maar liefst twee meter!

Hun dagelijkse kost bestaat uit eigenlijk alles wat eetbaar is. Het zijn zeer pientere vogels die altijd met z’n tweeën zijn. Vliegt er een voorbij, duurt het nooit lang, of de partner volgt.

Kauwen zijn monogaam en vormen een paar voor het leven. De paarband wordt regelmatig aangehaald door elkaar liefkozend te pikken.

Visdieven komen hoofdzakelijk voor in kustgebieden, maar ook in het binnenland zijn kolonies te vinden. Vooral natuurontwikkelingsgebieden langs de grote rivieren voorzien in geschikte broedgelegenheid voor de visdief.

Tekst en foto's: Sovon

Rond 1900 broedden meer dan 30.000 paar visdieven in ons land, waarvan veruit de meeste langs de kust. Net als bij de grote stern leidde afschot voor de dameshoeden-modegril en het rapen van eieren tot een forse afname.

Het aan de kaak stellen van deze praktijken door Vogelbescherming Nederland leidde in 1908 tot de bescherming van de visdief. De aantallen namen weer flink toe, met een top van 45.000 paren in 1939. Afgezien van een terugval in de oorlog bleef de soort talrijk, totdat lozingen van gechlloreerde koolwaterstoffen roet in het eten gooiden; er trad grootschalige vergiftiging van het milieu op. Ook het verdwijnen van een uiterst belangrijk broedgebied als De Beer (tot 20.000 paren rond 1940!) speelde een rol. In 1965 waren er slechts 5000 paren over, waarna een voorzichtig herstel inzette. Dat gold niet voor het binnenland, waar de soort nog slechts sporadisch tot broeden komt. Momenteel broeden jaarlijks 18.000 tot 19.500 paar visdieven in ons land, nog altijd veel minder dan voor de milieuramp van de jaren zestig.

Doe mee met het Jaar van de Visdief

Op de site www.jaarvandevisdief.nl kun je lezen wat men van plan is en hoe je kunt bijdragen om **het Jaar van de Visdief** tot een succes te maken!

DE SLECHT VALK

vanuit
een
historisch
perspectief
tot aan
de actualiteit

peer busink

Roofvogels waren laatst weer eens in het nieuws: De minister van LNV heeft tijdens de opening van een vernieuwd Valkerijmuseum in Valkenswaard voorzichtige toezeggingen gedaan aan de valkerij in Nederland. Dit geeft aanleiding om wat meer informatie over deze vogels en met name de Slechtvalk te geven. De Peregrijn ontleent ten slotte haar naam aan deze valkensoort.

In het verleden heeft de Slechtvalk in ons land eigenlijk nooit gebroed. Zijn broedareaal in Europa bevond en bevindt zich in nissen en op richels van steile rotswanden. Bekende broedgebieden binnen Europa zijn de berggebieden cq de rotsformaties in Scandinavië, Noord-Rusland, de Alpen, West-Engeland, Schotland, Ierland en Spanje. De broedvogels van Noord-Europa trekken in de herfst naar het zuiden, de broedvogels in de overige landen zijn standvogels. Over oostelijk Nederland loopt voor een gedeelte de trekbaan van de noordelijke slechtvalken die omstreeks oktober jaarlijks naar het zuiden wegtrekken. In het verleden waren hun aantallen die over deze strook van Nederland naar zuidelijke oorden wegtrokken veel groter en dat bleef niet ongemerkt.

Bekend is dat o.a. slechtvalken lang geleden werden gebruikt voor de “edele” valkenjacht. Vooral in de middeleeuwen golden roofvogels als statussymbolen voor edellieden om er mee te pronken en om ermee te jagen. Hun “vluchtbedrijven” bestonden vaak uit tientallen slechtvalken. Het hoogste aanzien werd toentertijd afgedwongen met in het bezit zijn van een witte Giervalk. Giervalken behoren tot de grootste valken die in Europa voorkomen en broeden op de rotsen van Noord-Scandinavië en IJsland (de grijze vorm) en van Groenland (de witte vorm).

Zoals eerder gezegd, trokken in de herfst slechtvalken over het oostelijk deel van Nederland. Waarschijnlijk lijkt het, dat het iets te maken heeft met de handelsgeest van de Nederlanders, want met deze vogelgewoonte was goed geld te verdienen.

Vast staat dat vooral Brabanders (omgeving Valkenswaard en Arendonk) in die tijd bekend stonden als belangrijke leveranciers van valken.

Op een heel ingewikkelde en uitgekiende manier met gebruikmaking van een tamme Klappekster, een fopduif en een echte duif, werd een passerende valk naar beneden gelokt om tenslotte verstrikt te raken in een net. Hiervoor moest de vanger van te voren vaak vanaf voor zonsopgang tot laat in de middag zijn tijd in de “tobhut” doorbrengen (denk aan het werkwoord “tobben”). Het is door schrift bekend dat in elk seizoen op deze manier in Brabant enkele honderden valken werden gevangen. Het vangen van “grijze” giervalken kwam hier ook voor. In die tijd sprak men van een “algemene” valk wanneer men het over een Slechtvalk had in vergelijking met de Giervalk. Het oud Nederlandse woord voor “algemeen” is “slecht”, hiermede is zijn naam verklaard. Alle valken werden in ca een half jaar “getreind” tot handzame jagers. In die tijd werden de valken voor de adel voornamelijk afgericht op het “slaan” van reigers en wouwen, de zgn. “hoogvlucht”. De reden hiervan was dat een slecht- en giervalk gewoonlijk proberen om boven hun vliegende prooi uit te komen om daarna mbv de zwaartekracht een enorme snelheid te ontwikkelen waarna de valk op het prooidier stortte. Reigers en wouwen hebben het vermogen om zich snel in spiralen naar grote hoogtes te bewegen, waardoor ze de valk dwingen om ook ditzelfde te doen. Voor de edele lieden bleek dit spel en strijd tussen belager en potentieel slachtoffer een zeer aantrekkelijk schouwspel te zijn.

Werd vanaf het paard met de valk op de (altijd) linker handschoen een reiger gezien, dan werd de “huif” van de valkenkop gehaald en werd de valk “los gegooid”. Het “handwerk” dat ook bij de valkerij hoorde, werd gedaan door valkeniers. Edellieden hadden gewoonlijk enkele valkeniers in dienst, die een goed salaris kregen en bij de burgerij in hoog aanzien stonden.

Na het “slaan” van bv de reiger, viel de valk met zijn prooi buiteland uit de lucht op de grond. Meteen werd met het paard naar de plek toe gegaloppeerd en werd de valk direct afgeleid met de “loer”, een door de valkenier in het rond draaiende leren riem waarop aan het eind een stuk vlees (duif) werd vastgebonden. De valk wist uit ervaring dat daar een hapklare brok meteen voor het grijpen lag en vloog daarop af (“iemand een loer draaien”).

Edelman met gehuifde giervalk

Was men op tijd bij de op zijn prooi zittende valk, dan was de reiger meestal nog in leven en de verwonding viel vaak mee, omdat de valk geen tijd had gekregen om de halswervels van de Reiger met zijn “valkentand” te kraken. De geslagen reiger werd door de valkenier geringd. De ring was voorzien met het wapen van de edelman en werd weer losgelaten! Uit geschreven bronnen is bekend dat meerdere malen eerder geslagen reigers later werden teruggevangen. De Deense schoolmeester Hans Christiaan Mortensen, die als eerste vogelringer bekend staat en in 1899 spreeuwen ringde voor onderzoek, heeft dus blijkbaar al veel eerder voorgangers gehad.

Bij het vangen van valken op de Brabantse heidevelden werden natuurlijk ook andere roofvogelsoorten gevangen. Haviken werden vaak zelf gehouden en werden gebruikt om, na te zijn afgericht, hazen en konijnen te vangen voor de eigen voedselvergarings. De sperwers en smellekens waren bestemd voor de jonkvrouwen die daarmee op valkenjacht gingen. Brabanders lieten zich niet onbetuigd om de techniek van het vangen van valken ook toe te passen in IJsland om de gewilde giervalken te verschalken. Dit ging hen zo goed af, dat in de 17^e eeuw de Deense koning besloot om een verbod in te stellen voor het vangen van giervalken omdat de soort door de voortvarende Brabanders een bedreigde soort aan het worden was. Misschien is dit wel de eerste daad van natuurbescherming geweest. Deze hierboven omschreven vorm van valkerij, werd “hofvalkerij” genoemd en kwam omstreeks het midden van de 18^e eeuw tot zijn einde. Inmiddels had het geweer een zodanige technische ontwikkeling ondergaan, dat je er ook mee kon jagen. De edellieden bekwaamden zich verder met het wapen om dieren te bemachtigen en verhieven deze manier van jagen tot een “stoerdere en meer mannelijke” manier van tijdverdrijf dan het jagen met valken. Jagen met het geweer was trouwens ook stukken goedkoper. Na de Franse revolutie (1783) was het helemaal afgelopen met de adel en dus ook met de “hofvalkerij”.

Opmerkelijk is dat deze vorm van valkerij later tijdens de regeerperiode van koning Willem III in Nederland weer een korte opleving heeft gekregen. Met slechtvalken en giervalken werd vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw tot begin vorige eeuw op de Veluwe weer de “hoge vlucht” bedreven. Deze opleving ging gepaard met streng nageleefde etiketten die voorheen ook tot de “hofvalkerij” bleken te horen. Voor deze hernieuwde “hofvalkerij” werden zelfs reigerkolonies beheerd om aan voldoende prooivogels te komen.

Weer waren Valkenswaardse valkeniers die hier door overlevering nog de kennis bezaten om de valken op de hei te vangen en te “trainen” voor hun latere taak bij de hofvalkerij. Deze “adellijke” vorm van valkerij hield een vijftal decennia stand op de Veluwe. Het onderhouden van een valkenbedrijf werd na verloop van tijd voor het koningshuis steeds bezwaarlijker gevonden, omdat de kosten nogal hoog uitvielen. Daar komt nog bij dat maar een redelijk klein deel van het jaar met valken gejaagd kon worden, want tussen augustus en maart waren de valken door hun rui niet beschikbaar voor de “hoge vlucht”. Dit waren de belangrijkste argumenten waarom de belangstelling voor de hofjacht verder weg kwijnde. Aan het begin van de 20^e eeuw viel dan ook definitief het doek voor deze vorm van valkenhouderij.

De valkerij leed decennia een sluimerend bestaan, maar zo’n 100 jaar later na het verdwijnen van de “hofjacht” lijkt de valkerij weer op te bloeien. Niet lieden van adellijken bloede hebben de draad weer opgepakt, maar burgers zijn bezig om de lacune die de adel heeft achter gelaten op te vullen.

Giervalk op de handschoen

Sinds het zgn. “Vergy arrest” heeft het Europese Hof in 1997 de uitspraak gedaan dat iedereen (beschermde) vogels mag houden, mits deze uit gevangenschap zijn verkregen en zijn voorzien van een vaste voering. Dit geldt ook voor uilen en roofvogels. Een uitzondering werd gemaakt voor de Slechtvalk en de Havik, die mogen alleen valkeniers in bezit hebben die ook een jachtvergunning hebben en met deze “jachtvogels” mogen jagen. De Slechtvalk wordt ingezet voor de “hoogvlucht” op “veerwild”. De Havik voor de “laagvlucht” op “haarwild”. In Nederland bestaat voor valkeniers een numerus fixus van 200. Minister Verburg heeft onlangs in Valkenswaard mondeling medegedeeld dat zij voornemens heeft om de bovengrens van 200 valkeniers los te willen laten en voor de jacht veel meer roofvogelsoorten beschikbaar te stellen.

Veel natuurbeschermers vrezen, wanneer deze ministeriele uitspraak tot wet verheven wordt, dat dit ten koste zal gaan van de roofvogelstand in de Europese natuur.

Roofvogels staan aan de top van de voedselketen en zijn daardoor kwetsbaar. Denk maar aan het toepassen van “gewasbeschermers” waardoor gif in steeds weer hogere concentraties naar de predatoren wordt doorgegeven. In deze tijd al een niet ongevaarlijke plaats in de voedselketen voor toppredatoren.

Wanneer de minister haar zin krijgt, zal dat ook betekenen dat de vraag naar roofvogels zal gaan stijgen, waardoor hun handelswaar natuurlijk gelijktijdig mee zal stijgen. Het feit alleen al dat sommige soorten nauwelijks in gevangenschap te kweken zijn (vb havik) wordt het ontvreemden van (roof)vogels uit de natuur voor bepaalde lieden daardoor een nog grotere lucratieve bezigheid. Met wat ‘googelen’ krijg je een indruk van de prijzen wat roofvogels heden ten dage moeten opbrengen. Er is moeiteeloos een heel artikel te wijden aan de kwalijke nevenverschijnselen die het houden van (roof)vogels met zich mee brengen. Onder het mom van educatie maar vooral voor de poen en om hun “bestaansrecht” voor de valkerij van het argeloze publiek af te dwingen, worden demonstraties gegeven. Het ook in het bezit willen hebben van zo’n stoere vogel wordt bij sommigen sterk aangewakkerd. Bekend is dat menigeen die zich voorheen bezig hield met het fokken van Pitbulterriërs, na het wettelijke verbod een aantal jaren geleden, overgestapt zijn op het houden van roofvogels. Bepaalde statussymbolen blijken niet gedateerd te zijn.

Terug naar de slechtvalk in Nederland.

In de 60-er jaren van de vorige eeuw waren er in Europa nog maar enkele honderden broedgevallen bekend. Deze vrije val werd veroorzaakt door landbouwvergiften. Deze giften deden hun morbide werk aan de basis van de voedselkring, maar vooral via stapelvoedsel aan alle predatoren.

Met het verbod op een aantal giften die behoorden tot de gechloreerde koolwaterstoffen, herstelde de predatorenstand zich enigszins en werden o.a. slechtvalken in ons land tijdens het winterhalf jaar weer gezien.

Sinds de 90-er jaren van de vorige eeuw werd geheel onverwachts de Slechtvalk zelfs broedvogel in Nederland.

*Juvenile Slechtvalk,
gemaakt door Maarten
Mandos op 22-1-09.
Omg. Goirlesedijk/Grote
Voort, op ca 2 km
hemelsbreed verwijderd
van de nestkast in
Hilvarenbeek.*

Aan hoge gebouwen (schoorstenen, hoogspanningsmasten, kerktorens, koeltorens) bracht men geschikte nestkasten aan. Deze landschapselementen worden door slechtvalken kennelijk als rotsformaties ervaren met de kast als overdekte richel.

Deze vorm van nestplaats aanbieding leidde sindsdien tot een gestaag stijgende populatie in ons land. De populatie broedparen in Nederland bedroeg vorig jaar ca 50 en in Vlaanderen ca 35.

Het dichtst bijzijnde broedgeval betreft het broedgeval in een nestkast aan Westpoint in Tilburg, daar vlogen in 2008 twee jongen uit. Op een hoog voormalig Philipsgebouw in Eindhoven is in 2007 een nestkast aangebracht. Deze kast wordt geregeld bezocht door twee Slechtvalken, maar tot nu toe heeft dit niet geresulteerd in een broedgeval.

Ook in Hilvarenbeek is recent een kast geplaatst. De tijd zal het leren of het bovenaanzicht van Hilvarenbeek beantwoordt aan de biotoopeisen van de slechtvalk.

Zo ja, dan zal dat heel mooi zijn en heeft de gemeente er een bijzondere inwoner bij.

Als dank voor het beschikbaar stellen van huisvesting, zullen zij het duivenoverlast rondom de kerk voor een groot deel gratis oplossen.

Een Slechtvalk jagend in het uitspaniel boven Hilvarenbeek zal dan duizendmaal en meer mooier zijn, dan zijn soortgenoot met een fladderend riempje aan zijn poot die door hongerdrijf op de handschoen (waarin voedsel zit verborgen) van zijn verzorger landt.

Ik hoop dat Verburg c.s. dat ook eens in zullen gaan zien.

Slecht toezicht op verjagen roofvogels

ECOLOGIE
Door Rypke Zeilmaker

De afgelopen tien jaar zijn 5600 roofvogelnes-ten verstoord door men- sen, vijf procent van alle broedplaatsen.

Dit blijkt uit gegevens die de Werk- groep Roofvogels Nederland op 25 februari in Meppel presenteerde. De algemeen gedeelde opvatting dat het zo goed gaat met Nederlandse roofvogels blijkt onterecht. Van dertien soorten nemen broed- buizerd en sloe- neemt

70 Van de mislukte buizerdbroedsels zijn door mensen vernield.

Tweetal opgepakt na vangen havik
Esch - Een 74-jarige Haarenaar en een 59-jarige man uit Vught zijn donderdagavond aangehou- den nadat zij een havik had- den met een duif- en lok-

bij weidevogel- atting ingebur- cent van de imen om vandaan er wordt dat is na- Bijlsma dijs even- en van de mislukte broed- werd door mensen ver Friesland werden bij gruttobeschermings kiekendieven met af pen gevonden. In het zuiden van h vooral roofvogelha- zaak van de verdw sels haviken en b wordt als huisdi vaker ingeruild

Handel in 'Potter-uil' neemt toe

De illegale handel in steen- en kerkuilen stelt de politie voor grote problemen. Volgens de Algemene Inspectie Dienst (AID) is er een rechtstreekse link tussen het opbloeien van de handel en de Harry Potter-rage, die dezer dagen een nieuw hoogtepunt beleeft.

Den Bosch Uilenroof
door René van der Lee

Deze week werd bekend dat de politie in Rotterdam drie man- den heeft aangehouden die ver- dacht worden van de handel in beschermde vogels. In hun hui- zen in Rotterdam

Volgens een woordvoerder van justitie was een deel van de in Rotterdam aangetroffen uilen afkomstig uit de Biesbosch. In het belang van het onderzoek wil justitie daar geen mededeling doen.

**De krasse
kanten van
kraaien in
Natuurmuseum
Brabant**

Herrieschoppers. Dieven. Lijkenpikkers. De familie Kraai & Co wordt over het algemeen niet zo vleidend vernoemd of beoordeeld. Maar wie zich wat meer verdiept in deze "ordinaire" vogels doet de ene na de andere verrassende ontdekking. Natuurmuseum Brabant belicht in de **tentoonstelling Kraaienbende** onbekende kanten van eksters, kauwen, raven, gaaien en roeken. Sociale dieren zijn het, met durf en doorzettingsvermogen. Qua intelligentie doen ze beslist niet onder voor de chimpansee of dolfijn. Gegarandeerd, na een bezoek aan *Kraaienbende* gaat u deze vogels die straat, plein en tuin bevolken met andere ogen bekijken! De tentoonstelling loopt van 27 februari 2009 tot en met 10 januari 2010.

.....en kraaiachtigen zijn niet allemaal zwart; hun verenpak vertoont alle kleuren. En wie denkt dat ze maar wat krassen: we hebben het hier wel over een familie van zangvogels! In de tentoonstelling is te horen en te zien wat de kraaiachtigen allemaal op hun repertoire hebben. Dat is net zo afwisselend als hun dagelijks menu: vlees, vis of vegetarisch, de familie eet wat de pot schaft. En als er eens iets zwaar op de maag ligt, hebben ze naast de gewone poep nog een manier om er vanaf te komen: ze maken braakballen!

uitdekrant

VANMIDDENBRABANT

natuur-habitat-envogelzakeninhetkort

Januari

BMF werkt niet mee aan beheerplannen voor Brabantse natuur.

Het conflict tussen de Brabantse Milieufederatie en het provinciebestuur (GS) loopt verder uit de hand. De provincie weigert de BMF subsidie te geven voor ondersteuning van natuur-en milieudeskundigen in commissies die werken aan plannen voor natuurbeheer. De BMF maakt kenbaar zich wegens geldgebrek te hebben teruggetrokken uit het overleg over zes van de tien beheerplannen voor Natura 2000 gebieden waarin zij momenteel actief is.

Het gaat o.a. om de beheerplannen voor de Kampina/Oisterwijkse Vennen, Loonse en Drunense Duinen (met de Brand en Leemkuilen) en Gement/Bossche Broek. Het kan wel zijn dat natuur- en milieudeskundigen in de begeleidingscommissies op persoonlijke titel doorgaan. In de Gement is dat al zo. Bestrijding van verdroging, ammoniakvervuiling en waterverontreiniging staan centraal.

Het provinciebestuur weigert te betalen voor informatie die de BMF en haar plaatselijke achterban aanleveren. "Zonder dat geld kunnen wij het overleg met onze achterban niet organiseren", verklaart BMF-coördinator Frans Swinkels.

Januari

Belversche Akkers wordt rijksmonument.

De Belvertse Akkers in Haaren prijken als enig gebied in Noord-Brabant op een lijst van 23 archeologisch waardevolle vindplaatsen. Minister Plasterk heeft deze lijst in Den Haag bekend gemaakt. Waarschijnlijk nog dit jaar worden deze vindplaatsen rijksmonument.

Ook wordt er komend jaar extra geld uitgetrokken zodat deze nieuwe rijksmonumenten goed bewaard kunnen blijven. In alle gevallen gaat het om zogeheten verborgen monumenten die onder de grond liggen en ook niet zullen blootgelegd. Bij opgravingen zouden grote delen van de vondsten verloren gaan.

De verwachting voor historische vondsten in de Belvertse Akkers zijn hooggespannen. Er is uitgebreid onderzoek gedaan naar de historie van gebieden langs de Essche Stroom, waaronder de Belvertse Akkers. "Het is een heel gaaf gebleven landschap, ingesloten door beekdalen. Vroeger speelde zich alles binnen die beekdalen af. Er zijn sporen van een kerk in de 10^e eeuw, in de bronstijd al zijn er huizen gebouwd en verplaatst als mensen weer verder trokken om een nieuw stuk grond te bewer-

ken", aldus een van de onderzoekers. "Zou iemand een schuurtje willen bouwen in dit gebied of iets anders willen aanleggen, dan moet dat vanaf nu aan de rijksdienst worden voorgelegd". Een flink deel van de Belvertse Akkers wordt momenteel gebruikt voor de boomteelt. Vanwege de archeologische verwachtingen zijn er al strikte regels afgesproken voor deze teelt.

Januari

Fortis blijft bij villa's De Utrecht

Verzekeraar ASR Nederland (voorheen Fortis) doet op korte termijn een nieuwe poging om zijn rendement op landgoed De Utrecht op te krikken. Het plan voor de bouw van landhuizen wordt daartoe, in overleg met de provincie (GS) van Brabant opnieuw van stal gehaald. "Wij willen De Utrecht, ons oudste en grootste landgoed, in stand houden en zijn niet van plan om te gaan verkopen. Laat staan dat wij daarover afspraken met de provincie hebben gemaakt", verklaart directeur vastgoed Eric Somsen van ASR. Somsen maakt duidelijk dat hij met de provinciebestuurders Rüpp en Hoes (milieu) wil spreken over een variant van een eerder plan voor de bouw van 22 landhuizen. Dat plan werd door de provincie

omarmd, maar sneuvelde in de gemeenteraad van Hilvarenbeek die hooguit 10 villa's wil toestaan. Directeur Somsen: "Als de gemeente de openbare wegen op landgoed De Utrecht overneemt, zodat wij minder kosten hebben, hoeven het er geen 22 te zijn. Het is zo simpel als wat".

Januari

Zones natuur niet af in 2018

De geplande 1600 kilometers aan natuurverbindingzones in Brabant zal op de provinciale streefdatum van 2018 vrijwel zeker niet zijn aangelegd. Van de 925 kilometer die de waterschappen nog voor hun rekening moeten nemen, ligt er in 2015 maximaal 280 kilometer, zo blijkt uit hun waterplannen.

Op dit moment is 650 kilometer aangelegd. De andere 225 kilometer zijn zogeheten droge zones, die niet langs waterlopen komen en volledig door gemeenten moeten worden aangelegd. Hiervoor is nauwelijks animo.

In natuurkringen wordt met name de waterschappen een gebrek aan ambitie en zelfs contractbreuk verweten.

Januari

De rijke natuur langs Brabants water

Natuurspeurder Joost Cools keek zijn ogen uit. Zoveel verschillende planten en dieren trof hij het afgelopen jaar aan tijdens zijn zoektocht in natuurzones langs elf Brabantse waterlopen. "Het verbaasde mij echt wat ik daar allemaal zag op stroken van soms nog geen twintig meter breed. Daar moet je

normaal gesproken heel wat natuurgebied voor afstropen".

Cools: "Je graaft in het beekdal een halve meter van een zwaar bemeste maïsakker af en binnen vier jaar zie je weer planten die daar al geen veertig jaar meer voorkwamen. Het zaad spuit de grond uit. Geweldig."

Langs en in het met bestrijdingsmiddelen en meststoffen vervuilde water noteerde hij 459 soorten planten waaronder zeer zeldzame als het teer guigheil en het ondergedoken

moerasscherm, 39 soorten libellen, 79 vogel -en 24 vissoorten, 13 soorten zoogdieren en 33 soorten dagvlinders.

In totaal 60 soorten staan op de rode lijst. Top daarin zijn vooral de

natuurverbindingzones langs de Hertogswetering in het Maasland, de Beerzeloop nabij Oirschot, de Donge in Midden-Brabant

(fouragerende vleermuizen) en de Poolse Loop, waar negen zeldzame struweel -en bosvogels huizen.

Tilburger Cools heeft er een rapport over gemaakt.

"Hiermee is aangetoond dat verbindingzones belangrijk zijn voor de instandhouding van de Brabantse natuur", juicht Brabants Landschap.

Februari

BMF ontmoet begrip bij provincie

Het provinciebestuur spreekt begrip uit om zich terug te trekken uit het overleg over beheerplannen die in de maak zijn over Natura 2000 gebieden in Brabant. De beheerplannen waarbij de BMF nog wel

aan meedoet zijn onder meer de Peelvennen, Regte Heide en het Riels Laag, Neterselse en Landschotse Heide. De beheerplannen waarbij de BMF niet meer meedoet zijn in Midden-Brabant

Kampina/Oisterwijkse Vennen, Loonse en Drunense Duinen (met de Brand en Leemkuilen) en Gement/Bossche Broek. Mogelijk blijven lokale natuurgroepen zonder steun van de BMF, op eigen kracht wel meedoen met het overleg deze natuurgebieden.

Maart

Streng winter funest voor ijsvogel

De langdurige vrieskou is veel ijsvogels fataal geworden. Uit tellingen van Sovon Vogelonderzoek blijkt dat ongeveer de helft van het aantal ijsvogels in de afgelopen winter is overleden, doordat zij niet konden vissen.

Omdat de ijsvogels kleine vissen en waterdieren eten, zijn zij gebonden aan beekjes en andere kleine stromen. In grotere wateren komen zij veel moeilijker aan hun voedsel. Probleem is echter dat kleinere wateren snel dichtvriezen. De grootste slachtingen vielen in de provincies Limburg, Noord-Brabant en Gelderland. Daar was het afgelopen winter kouder.

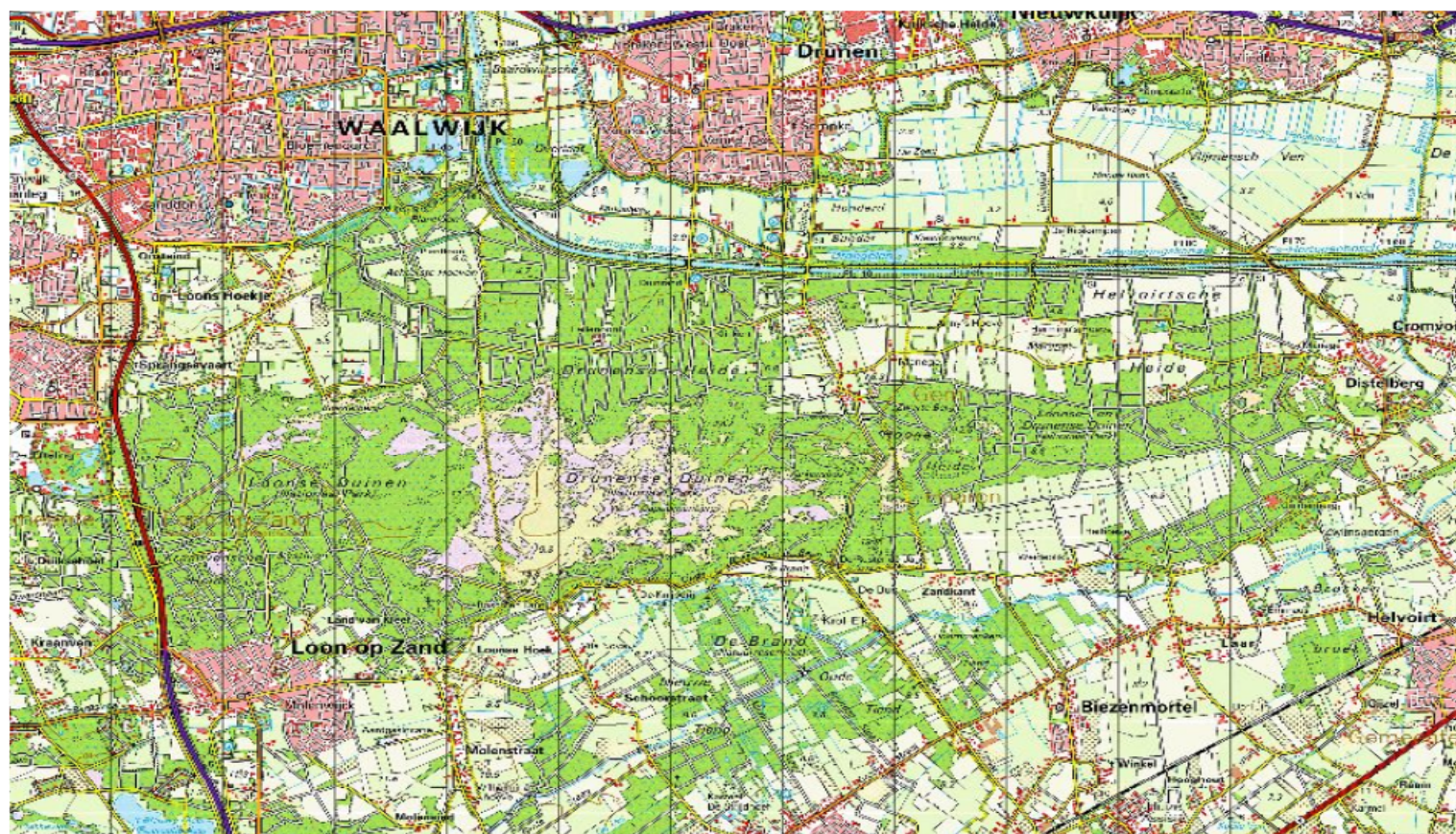

LOONSE EN DRUNENSE DUINEN

BIJZONDERE
NATUUR
OP
HET
DROGE

Wiel Poelmans

In het werkgebied van de Vogelwerkgroep Midden-Brabant liggen diverse unieke natuurgebieden van internationale betekenis. De Loonse en Drunense Duinen is misschien wel het meest aansprekende. Het gebied ligt grofweg tussen Waalwijk, Kaatsheuvel, Loon op Zand, Helvoirt en Drunen. Het grootste deel van het gebied is in bezit van Natuurmonumenten. In 1931 had deze vereniging al 1400 ha bos, heide en stuifzand gekocht (Verschuren *et al.* 1996). Nadien is daar nog meer dan 1000 ha bijgekomen.

De Loonse en Drunense Duinen vormt samen met De Brand één van de drie Noord-Brabantse nationale parken. Het gebied is tevens aangewezen als Natura 2000-gebied. Dit zijn gebieden die bescherming genieten via de Europese Vogel- en/of Habitatrichtlijn vanwege de aanwezigheid van internationaal bedreigde natuurwaarden.

Het meest opvallende en bekende deel van de Loonse en Drunense Duinen is het centrale stuifzandcomplex. Het open deel heeft een oppervlakte van ongeveer 320 ha. Hier zijn tevens begroeiingen van Buntgras en mossen en korstmossen, als ook droge heide aanwezig. Ongeveer 170 ha is actief stuifzand op dit moment (Arens *et al.* 2006). Het grootste deel van het gebied bestaat uit Grove dennenbossen met veel Bochtige smele, Pijpenstrootje en soms Struikheide. Het grote stuifzanddeel wordt aan de noord- en zuidkant begrensd door zg. randwallen. Deze randwallen zijn waarschijnlijk gevormd doordat stuivend zand werd ingevangen door de aanwezige begroeiing. Op deze wallen staan veel eiken, waarvan sommige grotendeels zijn ondergestoven. Sommige zouden meer als 500 jaar oud zijn. Stuifzanden zijn niet alleen aardkundig waardevol. Ze herbergen ook een aantal karakteristieke planten en dieren. Dit is ook de reden dat op een paar plaatsen wordt getracht dit unieke stuifzandlandschap te herstellen door aangeplante bossen te verwijderen.

Ontstaan van de Loonse en Drunense Duinen

Tijdens de laatste ijstijd, 10.000-13.000 jaar geleden, is Noord-Brabant bedekt geraakt met een laag dekzand. Er zijn een aantal dekzandruggen opgestoven die van zuidwest naar noordoost lopen. De hoogste van Midden-Brabant loopt van Loon op Zand naar Cromvoirt. Hierop zijn de Loonsche en Drunensche Duinen gelegen, zoals ze officieel heten. Nadat het warmer werd ontstonden er op de drogere delen van uitgestrekte bossen. In het begin bestond het bos vooral uit berken, later opgevolgd door dennen. Uiteindelijk domineerde gemengd eikenbos het landschap. In de lagere delen van de provincie waren laag- en hoogvenen gelegen. Het ontstaan van het stuifzandlandschap is het gevolg menselijke activiteiten. De bossen werden geleidelijk gekapt of afgebrand en omgezet in landbouwgrond of heide. Overexploitatie van de heide leidde tot het ontstaan van veel stuifzanden in Noord-Brabant. Dit vond al plaats vanaf de 12^e en 13^e eeuw. Schattingen van het areaal stuifzand komen op circa 30.000 ha voor deze provincie. Veel stuifzanden konden na de opkomst van het gebruik van kunstmest alsnog worden ontgonnen. Resterende delen kregen veelal te maken met aanplant van naaldhout. Er is nu minder dan 1000 ha van over, verdeelt over een klein aantal gebieden.

De eerste vermelding van stuivend zand in het gebied de Loonse en Drunense Duinen stamt uit 1368. Er was sprake in historische stukken sprake van 'het zand van Loen'. Verondersteld wordt dat het om de vlakte bij Venloon (het huidige Loon op Zand) zou gaan (Overlegorgaan Loonse en Drunense Duinen 2001). In 1391 raakte het dorp naar men zegt totaal overstoven door zand waardoor men genoodzaakt was verderop te gaan wonen. Dit is tevens de verklaring van de geïsoleerde ligging van oude kerkfundamenten noordelijk van Loon op Zand (Jungerius *et al.* 2004).

Stuifzanden zijn in onze contreien geen natuurlijke landschappen. Ze groeien door successie langzaam dicht. Als er niet wordt ingegrepen ontstaan er geleidelijk mos- en kortsmosvegetaties en vegetaties met Buntgras, Zandzegge Struikheide, uiteindelijk gevolgd door eiken-berkenbos. Door depositie van meststoffen uit de lucht raken stuifzanden sneller begroeid als voorheen.

Natuurwaarden van de Loonse en Drunense Duinen

Er kan grofweg een onderscheid gemaakt worden in de natuurwaarden van de bossen en die van de stuifzanden met de bijbehorende successiestadia. Vooral de stuifzanden maken het gebied bijzonder en zijn aanleiding geweest voor de status van Natura 2000-gebied.

Stuifzanden zijn uitermate voedselarm waardoor er maar een beperkt aantal hogere planten voorkomen. De (micro)klimaatomstandigheden in stuifzanden zijn het meest extreem van alle Nederlandse natuurtypen. Ze worden dan ook niet voor niets de 'Atlantsche woestijnen' genoemd. Er zijn niet veel organismen die onder deze uitzonderlijke omstandigheden goed gedijen. Het zal niet verwonderlijk zijn dat, gezien de afname van het areaal stuifzand in Nederland en West-Europa, veel van deze soorten sterk bedreigd zijn. Een aantal karakteristieke soorten is zelfs al verdwenen. De belangrijkste waarden van stuifzanden zijn te vinden in de pionierbegroeiingen met veel korstmossen. Deze zijn echter in de Loonse en Drunense Duinen nauwelijks en slechts beperkt ontwikkeld aanwezig. Dit houdt verband met de hoge depositie van meststoffen uit de lucht en de hoge mate van betreding waardoor deze vegetaties worden vernield. De huidige waarden van dit gebied moet dan ook vooral gezocht worden in de fauna. De [Nachtswaluw](#) neemt weer toe. In 2007, het jaar van de Nachtswaluw, lag het aantal territoria op 17. Andere soorten die het relatief goed doen zijn de [Boomleeuwrik](#) en de [Roodborsttapuit](#). Helaas zijn er ook een aantal soorten verdwenen zoals de [Duinpieper](#) (na 1986 geen broedgevallen meer), [Korhoen](#) (in 1995 nog één baltsende haan) en [Tapuit](#) (1992 broedpaar waarvan het nest werd uitgegraven door een loslopende hond). Hoewel er nooit broedende [Klapeksters](#) zijn gevonden, was het gebied er in het verleden bijzonder geschikt voor. Geruchten over broedgevallen in 1991 en '93 kwamen van een erkend fantast en kunnen als onbetrouwbaar worden bestempeld. Klapeksters zijn wel elke winter in het gebied aanwezig, soms tot ver in mei.

Met enige regelmaat zijn er in het recente verleden jonge Dassen losgelaten. Het waren dieren uit de

Wespendief

opvang van jongen van doodgereden ouders. Dit heeft geleid tot kleine maar zich uitbreidende populatie van de Das in de omgeving van de duinen. Verhalen over een populatie Boommarter op Huis ter Heide en de Loonse en Drunense Duinen zijn inmiddels ook naar het rijk der fabelen verwezen. De krabsporen op bomen waarop de veronderstelling was gebaseerd, bleken van eekhoorns afkomstig te zijn!

Van de reptielen komt alleen de Levendbarende hagedis in het gebied voor. De duinen bieden weinig voortplantingsmogelijkheden voor amfibieën. De Heikikker komt nog in kleine aantallen voor in uitgestoven, natte laagten. Uit onderzoek kwam naar voren dat er voorjaarstrek is van Heikikker, Kamsalamander. Kleine watersalamander en gewonere soorten dan Bruine kikker en Gewone pad van de duinen naar voortplantingswateren in De Brand. De duinen fungeren zeer waarschijnlijk als overwinteringsplaats voor deze soorten.

Stuifzanden staan bekend om hun bijzondere insecten. Dat geldt zeker ook voor de Loonse en Drunense Duinen. Het gebied herbergt één van de grootste populaties van West-Europa van de zeldzame Veldkrekel. Ook de schaarse Blauwvleugelsprinkhaan kan in de zomer worden aangetroffen. Karakteristieke vlinders van de open delen komen nog in redelijke aantallen voor zoals Heivlinder en Heideblauwtje. Opvallend is het ontbreken van waarnemingen de Kleine heidevlinder. De soort was in het verleden wel van enkele andere terreinen in Noord-Brabant bekend. Mogelijk is deze relatief onopvallende vlinder over het hoofd gezien

door de vroegere vlindersaars vanwege de late vliegtijd in de nazomer. Stui fzanden zijn, hoe kan het ook anders, in trek bij een aantal soorten zandloopkevers. De duinen zijn van belang voor de bedreigde Strandzandloopkever en Boszandloopkever. Bekender en algemener is de Groene zandloopkever. Sommige hebben echter niet eens een Nederlandse naam zoals *Amara infirma* en *Cymindis macularis* (Arens *et al.* 2006).

Tapuit

Droge bossen zijn in Noord-Brabant veel talrijker vertegenwoordigd dan stui fzanden. Meestal zijn het aanplanten van dennen, lariks of sparren. De natuurwaarden van dit soort bossen zijn vaak vrij beperkt, vooral als exoten als Douglasspar of Zwarte den zijn aangeplant. Grove dennenbos is in de Loonse en Drunense Duinen in ruime mate voorhanden. In enkele delen als Westloon komt wat ouder bos voor, wat bijdraagt aan een rijkere vogelstand. Ook de aanwezigheid van oude lanen in dennenbossen hebben een positief effect op de vogelbevolking. Hier zijn tegenwoordig vaak [Boomklevers](#) en [Kleine bonte spechten](#) te vinden. Er zijn geen recente broedvogelinventarisaties voorhanden van het gebied. Wel zijn er eind jaren zeventig tellingen uitgevoerd (Verschuren *et al.* 1996). De bossen en bosranden zijn nog steeds goed voor [Zwarte en Groene specht](#). Ook [Havik](#), [Sperwer](#), [Buizerd](#) en [Bosuil](#) bezetten diverse territoria. Minder goed vergaat het tegenwoordig de [Boomvalk](#). Het aantal broedparen loopt in heel Nederland alsook in de duinen gestaag terug. Het is niet helemaal duidelijk of de [Wespendief](#) in het gebied broedt. Bekend is dat broedvogels uit De Brand de Loonse en Drunense Duinen bezoeken op zoek naar wespenbroed. Enkele jaren geleden werd echter in het noordwestelijk deel van het gebied

een baltsend paar waargenomen. Broeden in de oudere bossen van het gebied is dan ook zeker niet uit te sluiten, al zal hier de hoge dichtheid van deze soort in De Brand niet worden gehaald.

De toekomst van de Loonse en Drunense Duinen

Op papier ziet de toekomst van de Loonse en Drunense Duinen er rooskleurig uit. Het gebied is onderdeel van de ecologische hoofdstructuur en nationaal park en Natura 2000-gebied. Er wordt inmiddels volop gewerkt aan herstel en uitbreiding van het unieke stui fzandlandschap door Natuurmonumenten. Toch zijn er nog een aantal zaken op te lossen in het gebied. En dat zijn niet de minste. Op de eerste plaats is er de bemesting vanuit de lucht door depositie van ammoniak. Hierdoor raken ecologische processen ontregeld waardoor karakteristieke soorten verdwijnen. Een oplossing kan alleen worden bereikt door het terugdringen van ammoniakemissies uit met name de intensieve veehouderij. Hiervoor zijn generieke maatregelen nodig op nationaal en internationaal niveau. Hiervoor is nog steeds nauwelijks draagvlak bij de politiek en landbouw.

Een ander probleem is de enorme recreatiedruk vanuit de horecavoorzieningen. Op sommige dagen bezoeken meer dan 25.000 mensen de duinen, vaak met loslopende honden. Dit heeft een enorme impact op het gebied. Grote delen van het open gebied zijn niet meer geschikt voor grondbroeders als

Duinpieper

Nachtzwaluw en Boomleeuwerik. Ook bijzonder korstmosvegetaties worden kapot gelopen. Dit kan alleen opgelost worden met een zonering van de recreatiedruk. Men zou een voorbeeld kunnen nemen aan het Nationaal Park De Hoge Kempen bij Genk. Hier is wijs nagedacht over de recreatiezonering. De toegangspoorten zijn gesitueerd in de omliggende dorpen van waaruit bezoekers via fiets- en wandelpaden het park kunnen bezoeken. Deze toegangspoorten liggen daardoor meestal op enkele kilometers van de natuurkern. Hier zijn ook de horecabedrijven gevestigd en zijn er mogelijkheden voor verblijfsrecreatie. Op deze manier heeft niet alleen de economie van de regio een enorme boost gekregen, ook de natuurwaarden in de natuurkern zijn flink toegenomen. Daarnaast kon tevens het omliggende agrarische landschap link hersteld worden. Mede hierdoor zagen boeren die meededen met de 'verbrede' landbouwpraktijk hun inkomsten flink stijgen. De directeur van dit nationaal park heeft voor zijn aanpak van de recreatiezonering de 'groene Nobelprijs' mogen ontvangen.

Voor beide hete hangijzers zullen in het op te stellen natura 2000-beheerplan oplossingen geformuleerd moeten worden. Het ammoniakdossier leidt tot nationale hoofdpijn op het ministerie van LNV. Hoewel de horecaondernemers aan de rand van de duinen sterk profiteren van het gebied, zijn ze nauwelijks bereid te mee te denken over oplossingen van het

recreatieprobleem.

Over een half jaar als het beheerplan af zal zijn, weten we of terugkeer van verloren gegane waarden tot de mogelijkheden behoren.

Literatuur

Arens S., T. Bakker, F. Everts, M. Tolman, D. Pranger 2006. Uitvoeringsplan Stuifzanden. Provincie Noord-Brabant. 's-Hertogenbosch.

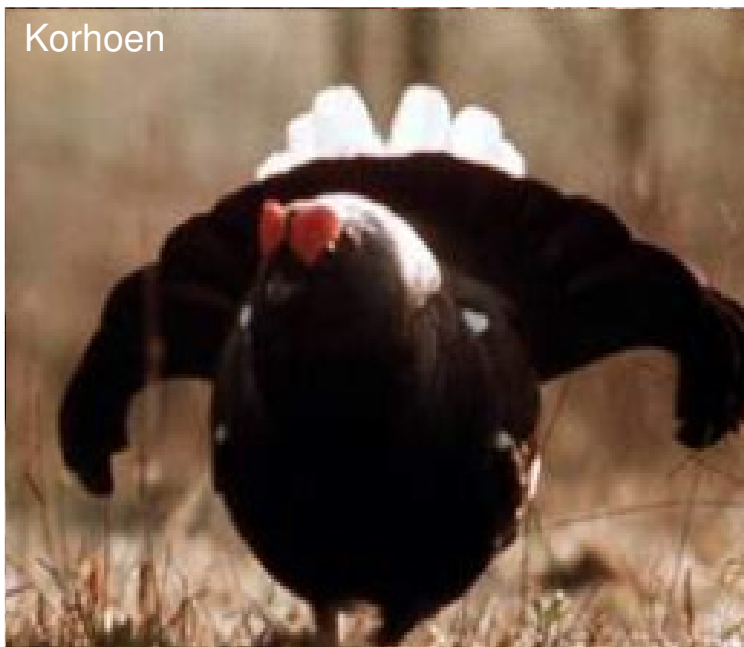
Jungerius P., T. Bakker, H. van de Ancker 2004. Beheer- inrichtingsvisie Loonse en Drunense Duinen. Stichting Geomorfologie & Landschap. Ede.

Overlegorgaan Loonse en Drunense Duinen 2001. Beheer en inrichtingsplan Nationaal Park i.o. De Loonse en Drunense Duinen. 's-Hertogenbosch.

Verschuren G., F. van Erven, F. Post, T. Wanders 1996. Loonse en Drunense Duinen. 75 jaar natuurbeheer. Vereniging Natuurmonumenten. 's-Gravenland.

Korhoen

Excursienaar....

22 februari 2009
door Jacques van Meer

Op zondag 22 februari is het reisdoel van de excursie: De Brand. Het begint goed, er zijn voldoende deelnemers, iedereen was gewaarschuwd om laarzen of in ieder geval waterdicht schoeisel aan te doen, het is droog weer. Wat wil je nog meer? We vertrekken vanaf Tilburg met 6 liefhebbers (Marion, Wilma, Roos, Kien, Fred en Jacques) en bij de Brand voegen Marijke, Jan en Franck zich bij deze groep. Op de parkeerplaats, tijdens de persoonlijke voorbereidingen, mogen we al genieten van volop zingende [zanglijsters](#). Als we de modderige Brand inlopen, doen we dat in ieder geval met een lentegevoel. Het eerste wat opvalt zijn de vele verschillende roffels van [spechten](#). Hoge, snelle roffels maar ook lage, zware roffels.

En daarbij nog de verschillende roepen. Het valt niet mee om de verschillende soorten te onderscheiden. Op het eerste witje dat we tegenkomen staan 2 reeën te grazen. Zodra ze ons zien nemen ze benen. De eerste specht die we daadwerkelijk zien, is de [kleine bonte specht](#).

Mooi aan onze kant van de boom, hakkend en wel, dus iedereen kan hem eens goed bekijken. De volgende specht is [de zwarte specht](#). Deze

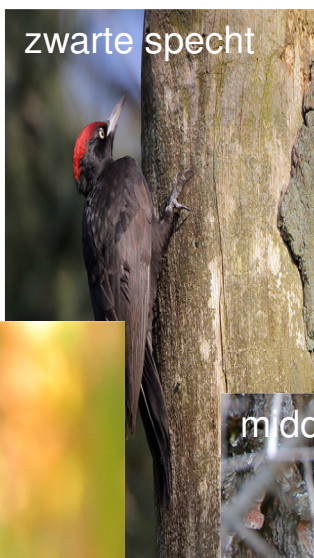
De Brand is een natuurgebied ten noorden van Udenhout en maakt deel uit van het Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen en ligt tussen de eigenlijke duinen en het dorp Udenhout. Het gebied bestaat uit vochtige graslanden en hakhoutbossen. Het Brabants Landschap bezit hier 482 ha. De Brand maakt ook deel uit van het Natura 2000 gebied Loonse en Drunense Duinen en Leemkuilen, o.a. wegens het voorkomen van zwakgebufferde vennen, blauwgraslanden en elzenbroekbossen. Bijzondere diersoorten die zijn aangetroffen zijn de medicinale bloedzuiger en de kamsalamander.

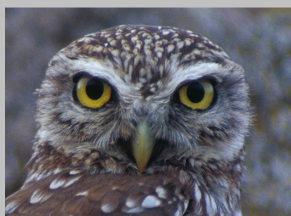
vliegt weg als we een hoek om komen lopen dus we hebben hem alleen vliegend gezien. Zijn zware roffels waren door de hele Brand te horen. Ondertussen begint het ook een beetje te motregenen. Maar de deelnemers ploeteren verder door de modder. Als we langs de Zandleij oplopen vliegt er een **grote bonte specht** over. Spechtensoort nummer 3. Bij het grote rietveld vallen 5 kleine vogels op. Het blijken **rietgorzen** te zijn die op de grond hun kostje bij elkaar scharrelen. De gewone motregen is inmiddels zware motregen geworden. In de praktijk betekent dat, dat je zonder verrekijker meer ziet als met een verrekijker. Alle wordt klam en beslaat maar de excursie gaat door.

Als we een groep **zwarte kraaien** aan het bestuderen zijn valt ineens een ree op. Hij ligt beschut (wat heet beschut met dit weer) tegen wat gras aan. Een eind verder komen er nog eens 4 reeën uit het bos gerend waaronder ook 2 kleintjes. Op de samenstroming van de Zandleij en de Zandkantsche Leij (zo heten die stroompjes) zien we een groep van 12 **koperwieken** boven in de populieren zitten. Als we daarvandaan terug lopen hebben we ook de wind van voren, de motregen maakt kringen in het water. Als de groep bij een bruggetje tot stilstand komt zien we daar 2 **groene spechten** overvliegen. Spechtensoort nummer 4. Op het laatste deel van onze route blijft het rustig. Iedereen is druk in de weer om zijn spullen droog en schoon te krijgen en als we, rond kwart over tien, bij het kapelletje aankomen is een besluit snel genomen: We gaan lekker naar huis.

desteenuil

inmiddenbrabant

**Nieuws,
verslagen en
achtergronden
van de steenuil
in het
werkgebied
Midden-Brabant**

Jan van Rijsewijk

Najaar 2008

Zodra het nieuwe jaar in zicht komt, is er de behoefte om terug te kijken naar het afgelopen jaar. Vragen als; *“hoe staat het er nu eigenlijk voor met die steenuil in Brabant”* en *“heeft al het beschermingswerk nu wel zin”* komen dan aan de orde.

Er zijn op dit moment zo'n 65 werkgroepen actief in Brabant. De meeste zijn aangesloten bij een Vogelwerkgroep of het IVN. Elke groep heeft een contactpersoon die gegevens verzamelt en die doorgeeft aan Brabants Landschap. Hier zijn ook de exacte aantallen bekend van nestkasten en broedgevallen. De uiteindelijke gegevens van 2008 worden vermeld in het jaarverslag van juni 2009.

Uit ingezonden stukken van een aantal groepen (dank jullie wel!) kun je toch wel wat conclusies trekken, aangenomen dat dit een gemiddelde is van alle groepen in Brabant.

Aantal geplaatste nestkasten varieert per werkgroep van enkele stuks tot wel 90

(Land van Heusden en Altena) afhankelijk van de grootte van ieders gebied. Over het algemeen kun je stellen dat de nestkasten langzaam meer bezet gaan worden, als slaappleats en broedplaats. Dat wil nog niet meteen zeggen dat het aantal uiltjes uitbreidt! Immers men ontdekt weliswaar nieuwe territoria, maar zaten daar voorheen ook al niet steenuiltjes? Daarvoor is het noodzaak om langer met de bescherming bezig te zijn. Over het algemeen kun je zeggen dat de populatie ook in Brabant op dit moment stabiel blijft en dus niet achteruit gaat.

Opvallend waren de opmerkingen dat paarden- en schapenweitjes erg belangrijk gevonden werden. Natuurlijk vanwege de wormen en kevertjes die goed te vinden zijn in het kort begraasde gras! Op landelijk gebied is men hier met een onderzoek bezig. Ook bij moderne boerenbedrijven, mits het biotoop in orde is, vindt de steenuil een thuis. (Beerzen en Vessem).

Het internet wordt een steeds belangrijker communicatiemiddel binnen de steenuilbescherming. Er wordt tussen personen veel gemaild. Gegevens kunnen hierdoor zeer snel doorgegeven worden. Ook de broed- en nestkastformulieren kunnen nu digitaal verstuurd worden en verder vind je steeds meer websites die over steenuilen vertellen. Kortom; er is een steeds groter enthousiasme te bespeuren bij een steeds grotere groep mensen en dat komt de steenuil alleen maar ten goede. Voorlopig gaan we nog door met de bescherming ervan. Biotoopverbetering blijft een belangrijk onderwerp voor de komende jaren.

“Nog wèrk zat”!

**Maatregelencatalogus
ter verbetering van het
leefgebied van de steenuil**

De Maatregelencatalogus.... een nieuw middel in strijd tegen de achteruitgang van de steenuil.

Vogelbescherming Nederland, Landschapsbeheer, Sovon en Stone hebben wederom hun krachten gebundeld en een prachtige, maar vooral nuttige catalogus gemaakt mbt bescherming van de steenuil in Nederland. *“De steenuil staat als kwetsbaar vermeld op de Rode Lijst van bedreigde vogels. Als erfbewoner -boer of burger kunt u de steenuil helpen te overleven”*. Hoe dat in zijn werk gaat is te lezen in de maatregelencatalogus Steenuil onder de Pannen. Het is een bundeling van een scala aan maatregelen, van simpele tot ingrijpende, waarmee de steenuil wordt geholpen en zijn leefgebied verbeterd. Tal van zaken komen voorbij als verbetering van het leefgebied v.d. steenuil, onderzoek ernaar en zelfs een plan om een voorlichtingsavond te organiseren. Je kunt

Volop aandacht op de landelijke steenuilendag in Nijkerk.

de catalogus vinden op www.steenuil.nl .

De presentatie van **de Maatregelencatalogus** was aan het eind op de landelijke Steenuilendag in Nijkerk. Die dag was een groot succes met maar liefst 200 toehoorders waaronder enkele leden van onze vogelwerkgroep. Diversen lezingen, al of niet met diaprojectie, vormden een groot deel van de dag. Eindconclusie van die dag was, dat het met de steenuil in Nederland nog niet erg goed gaat en in de grafieken een horizontale lijn laat zien die eerder dreigt te zakken dan te stijgen!

STEENUILENAVOND

Georganiseerd door de werkgroep
Oisterwijk samen met LNMH.
Plaats de Gastenbosch te Helvoirt

Veel vragen die allemaal beantwoord konden worden.

Grote belangstelling bij de uitleg van een nestkast.

Haaren heeft heel wat in huis om te koesteren, dat was tenminste de conclusie die wij zelf trokken toen wij de verschillende werkgebieden met elkaar vergeleken. Toch komt ook in Haaren de steenuil steeds meer in de verdrinking door het verdwijnen van zijn leefomgeving. De recente bouwplannen in het foerageergebied van de steenuil, waar deze al vier jaar succesvol broedt was aanleiding voor het organiseren van een steenuilenavond in Haaren. Met als doel: De steenuil onder de aandacht brengen van de inwoners van Haaren zodat zij deze op waarde weten te schatten en hem met een beetje hulp kunnen behouden voor de toekomst. De organisatie was in handen van de LNMH (Landschap Natuur en Milieu Haaren), in samenwerking met en op initiatief van de Steenuilenwerkgroep Oisterwijk van het IVN.

De avond

De verwachting was dat het druk ging worden. Alle kastenhouders van de drie verschillende steenuilenwerkgroepen die in Haaren actief zijn, waren persoonlijk uitgenodigd. De toestroom was boven verwachting. Blijkbaar dragen de mensen uit Haaren en omgeving de steenuilen een warm hart toe want er kwamen meer dan honderd mensen op af. De lezing werd verzorgd door steenuilencollega Jan van Laarhoven (een echte aanrader). Naast de lezing wist hij de mensen enthousiast te maken voor een quiz. Na de pauze maakte John Vermeer van de LNMH de broedresultaten van de verschillende werkgroepen bekend. Deze waren als volgt:

Groep van Hans Naaijens: 12 kasten 1x bewoning van steenuilen onder de 'pannekes' van een huis 2x kasten waren bewoond, maar of er jongen zijn geweest is niet bekend.

Groep van Ben Selten: 16 kasten 1x kast door steenuilen bewoond. Geplaagd door kauwen. Met buks zijn kauwen afgeschrikt, steenuilen ook 2x steenuilen in kast, vliegenvlug.

Groep Oisterwijk: 21 kasten 3x broedgevallen waarvan 1 mislukt, uiltje lag dood in de kast. 3 uiltjes succesvol uitgevlogen 3 uiltjes waarvan 1 gepakt is door een kat, 2 succesvol uitgevlogen

Karel Voets was namens Brabants Landschap aanwezig om de mogelijkheden op het gebied aan subsidies kenbaar te maken. Mensen konden voor subsidievragen bij hem terecht als men iets wilde doen aan biotoopverbetering. Naar aanleiding van het bekend maken van de broedresultaten gaf Jan van Laarhoven antwoord op de vraag: Gaat het echt zo goed in Haaren met de steenuilen? De conclusie van Jan luidde: "De steenuil heeft het nog steeds erg moeilijk om te overleven. Veel jonge steenuilen overleven het eerste jaar niet. Dit hebben zij wel nodig om zichzelf in stand te houden. De steenuil doet het gezien de broedresultaten helemaal nog niet zo goed in Haaren. Er is de komende jaren dus duidelijk nog "veel werk aan de winkel!" Dit antwoord betekende dat wij zelf onze conclusie ook bij moesten stellen. In Oisterwijk gaat het dus nog veel slechter dan gedacht. In Moergestel valt dat nog te ontdekken. En in Haaren is dan wel de nodige steenuilenactiviteit maar is er nog héél veel werk aan de winkel om de huidige steenuilenstand te kunnen behouden!

Jan van Laarhoven (Groep Tilburg) wist de zaal een uur lang te boeien.

De winst van de avond!

Ondanks dat de broedgegevens tegen vielen, leverde het wel andere resultaten op. Variërend van mensen die een nieuwe melding wilde doen van steenuilenactiviteit, tot mensen die knotstaken wilde planten op hun erf, aanmeldingen voor knotters, hulp bij het schoonmaken van kasten, aanmeldingen voor de nieuwsbrief, een onderzoeksbureau dat contact zocht en noem maar op. We hebben heel de week nog allerlei reacties binnen gekregen, en verder was het behalve nuttig een heel gezellige avond! De samenwerking met de LNMH en de overige werkgroepen is heel goed bevallen en voor herhaling vatbaar!

Kijk ook eens op www.lnmh.nl en www.steenuilenwerkgroepoisterwijk.nl

stel je voor?

Hoe lang ben je al lid van de vogelwerkgroep?

Ik weet niet precies hoe lang maar zeker tien jaren ben ik al lid.

Wat was de rede om er bij te gaan?

Ik was destijds nog niet bij een vogelwerkgroep aangesloten. Wel dacht ik daar wel eens aan maar het kwam er niet van. Totdat Nico Hilgers mij een keer thuis aansprak op een moment dat ik in mijn tuin bezig was. Hij vroeg me wie er boven bij mij in de schuur de uilenkast geplaatst had, immers aan de opening bovenin kon je zien dat het om kerkuilen ging. Nou dat was op eigen initiatief en het had nog succes ook want na enkele jaren, nadat er kauwtjes en een holenduif hun geluk er hadden gevonden, broedden er al kerkuilen. Van het een kwam het ander.....

Wat houdt je bij de werkgroep?

De gezichten die allemaal dezelfde kant opstaan! Iedereen is op zijn of haar manier bezig met de natuur. De een wat meer dan de ander.

Heb je een taak binnen de werkgroep?

Een belangrijke taak die ik op me heb genomen is het verzorgen en uitbrengen van dit blad de Peregrijn. Ik zit graag op z'n tijd achter de computer en lay-out maken zit in het bloed. Vanaf het begin heb ik geprobeerd de lat hoog te leggen en er een professioneel blad van willen maken. Het geluk, dat we binnen onze club diversen mensen hebben die vakkundig zijn op het gebied van natuurzaken, draagt hier zeker aan bij. Maar niet alleen inhoudelijke zaken vind je in de Peregrijn. Ook een vogelkwis, een excursieverslag of deze rubriek "Stel je voor" (voor sommigen een eer om er in te staan) kun je er in vinden.

Wat vind je van de maandvergaderingen?

De vergadering op het eind van de maand wil ik niet missen. Ik vind het leuk om iedereen aan te horen. Verder zijn er interessante lezingen. Ikzelf verzorg er soms een vogelkwis. De laatste keer zelfs, dank zij de

Naam:

Jan van Rijsewijk

Leeftijd:

59

Woonachtig:

Loon op Zand

Beroep:

**Stylist bij DMG
meubelen
Woonexpress**

Burgerlijke staat:

Gehuwd

Kinderen:

**Zoon van 23 en
dochter van 20**

techniek die we in huis hebben, met tekst, beeld én geluid. Ook kun je op de vergaderingen een goed contact houden met je clubleden. En dat allemaal natuurlijk onder het genot van een lekker biertje.

Zou je dingen anders willen zien en zo ja welke?

Als je zo tevreden bent met je club wil je het graag zo houden. Wel vind ik op dit moment het “gerommel aan de top” lastig worden. Waarschijnlijk van voorbijgaande aard, maar het lukt maar steeds niet om een voorzitter te vinden en bestuursleden zijn er te weinig. Ik zou hierbij een oproep willen doen!!!!

Ben je veel in het veld?

Je bent altijd te weinig in het veld. Als je nog werkt moet je er in het weekend tijd voor maken. Ik doe zo veel mogelijk mee met de excursies en inventarisaties. Ook is het goed als mijn veldmaatje Jan Paymans me belt om mee te gaan “vogelen”.

Welk gebied bezoek je het meest?

Ik woon op een plek met enkele prachtige natuurgebieden in de buurt. Loonse en Drunense duinen, De Brand en Huis ter Heide zijn wel de meest bezochte gebieden.

Hoe zie je de natuur in Nederland over 20 jaar?

Moeilijk om daar een direct antwoord op te geven. Ik wens de natuurbeschermers en plannenmakers veel succes toe in de komende jaren. Ik ben er wel achter gekomen dat natuurbehoud een moeilijke materie is. Het ene belang tegen het andere afwegen.

Wat is je favoriete vogel?

Ja, dat kan er maar één zijn.....de steenuil natuurlijk. Sinds een aantal jaren houd ik me met de bescherming van de steenuil bezig. Ik ben groepscoördinator van groep Tilburg. Dat houdt in het gebied Tilburg N./Udenhout/Berkel-Enschoot/Biezenmortel met Helvoirt. We hangen nestkasten, onderhouden ze en controleren of er steenuilen in broeden. Ik lever voor elke uitgave van de Peregrijn een verslag zodat iedereen op de hoogte gehouden word.

Daarbij geef ik een digitale nieuwsbrief uit, “Steenuil in de Lift”, die elke maand verstuurd word naar een kleine 500 personen.

Als ik de steenuil niet had als bezigheid zou ik waarschijnlijk voor de staartmees kiezen. Een koddige groepsvogel, niet schuw en leuk om te zien.

Welk seizoen is voor jou belangrijk?

In het voorjaar is de inventarisatie van de steenuil een belangrijke gebeurtenis. In de zomer heb je de nestkastcontroles, in de herfst het onderhoud en nacontroles en in de winter het planten en onderhouden van oa knotwilgen. Dus alle vier even belangrijk.

Hoe besteed je jouw vakantie?

Sinds enige jaren ben ik in het bezit van een camper. Daar gaan we, nu de kinderen (eindelijk) wat zelfstandiger worden, zoveel mogelijk weekenden mee op pad. Meestal zoeken we in Nederland een camping bij de boer op. Wandelen en/of fietsen dan door de natuur die in Nederland toch zeer afwisselend kan zijn.

In de vakanties zoeken we meestal de bergen op om er zo hoog mogelijk te lopen, soms meerdere dagen achter elkaar. We logeren dan in berghutten. Heerlijk!

Wat doe je in je vrije tijd nog meer?

Ik denk, nadat ik alles opgenoemd heb, er niet zo veel vrije tijd meer overblijft. Vooruit dan...biljarten met vrienden.

Heb je nog meer hobby's?

Sporten doe ik nog op zondagmorgen. Ik durf het bijna niet te zeggen: Mountainbiken op de route in de Loonse en Drunense duinen.

Wat is je favoriete boek of tijdschrift?

Lezen is niet mijn ding. Vroeger niet en nu nog niet. Ik ben wel op de krant geabonneerd en lees die elke dag van A tot Z.

Wat is je favoriete vervoersmiddel?

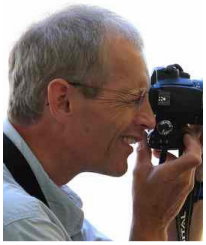
De fiets is mijn favoriete vervoersmiddel. Ik werk in Waalwijk en dat is een mooie afstand vanaf mijn huis. Dan fiets ik door de Loonse en Drunense duinen, dus wat wil een mens nog meer?!

MENSEN

**over de hele wereld zijn gefascineerd
geraakt door het bekijken en
determineren van vogels**

Wordt daarom lid van onze vogelwerkgroep en breng een eerste bezoekje aan de maandelijkse bijeenkomst/vergadering in Het Koetshuis te Helvoirt (Torenstraat 32).

Elke laatste dinsdagavond van de maand ben je vanaf 20.00 uur welkom. Onder het genot van een kop koffie, een hapje en een drankje kun je luisteren naar tal van vogelzaken die zich binnen onze club afspelen.

column

aadvangelswijk

Wat is natuur nog in dit land....? ¹

Deze vraag hoor je nog al eens van politici en beleidsmakers, die daar mee willen aantonen dat ze hun klassiekers kennen. Wat is Natuur nog in dit land, een stukje bos ter grootte van een krant.

Maar de vraag, hoe het is gesteld met de natuur is zeker nu nog interessant. De vraag gaat zowel over de kwantiteit, bv oppervlakte aan natuur als wel om de kwaliteit van de natuur.

Natuur wordt vaak gelijk gesteld met milieu, maar dat is onterechte vergelijking. Als het met het milieu slecht gaat dan merken we dat als mens direct en is het ernstig, dan worden er oplossingen gezocht. Als het met de natuur slechter gaat, dan merken wij dat als mensen niet zo direct. Het probleem wordt niet gevoeld en herkend. De dieren en planten die in deze natuur moet overleven merken dat deze te meer. Het lijkt wel of dat de mens meer onderdeel uitmaakt van het milieu dan van de natuur.

Waarom is die natuur wel belangrijk? Om daar wat inzicht in te geven beperk ik me nu even tot de kwaliteit. Een toets voor kwaliteit is biodiversiteit. Ik gebruik deze term met opzet omdat er veel misverstanden over zijn. Biodiversiteit zegt iets over het aantal soorten, niet over aantallen. En hoe deze soorten er voor staan. Deze soortenrijkdom is een graatmeter voor de kwaliteit en geeft tevens de ontwikkeling van de veelzijdigheid van de natuur aan. Door de evolutie is het aantal soorten zeer groot en in een goed ontwikkeld natuurlijk systeem is de biodiversiteit dus groot, daar zijn veel soorten aanwezig, die elk een stukje van de natuur benutten en invullen voor hun voorbestaan.

Het Natuurplanbureau, een organisatie dat in opdracht van de overheid bij regelmaat de thermometer in de natuur steekt, geeft al jaren aan dat de natuur verarmd en dat de soortenrijkdom in hoogtempo afneemt.

“Wat is er erg aan als dat wat minder wordt” is dan de vraag. Kan het dan niet een beetje minder met die soorten rijkdom. Wat maakt het nu uit of er 1000 verschillende soorten snuitkevers in Nederland zijn, of 1001?

Dit is een wat lastig te motiveren vraagstuk, zeker als je het getalsmatig benadert, die ene soort snuitkever is de andere niet, maar ze lijken veel op elkaar en je mist toch die ene soort niet!? Ja, dat is wel erg. Ik zal dat proberen toe te lichten met

voorbeelden.

Bij rijkdom aan diversiteit gaat het om de **bandbreedte** van de verschillende populaties, een lastig te hanteren begrip. Binnen de groep snuitkevers zijn er groepen die massaal voorkomen. Dat is de middenmoot. Aan beide zijde van die middenmoot heb je groepen die in veel minder grote aantallen voorkomen tot groepen met slechts een enkel exemplaar. Dit spreekt nog niet zo tot de verbeelding. Het volgende misschien wel. Ook mensen worden in groepen ingedeeld en als je wat afwijkt van de gemiddelde norm dan word je, of opgesloten, of je bent geniaal en word je bejubeld. De bandbreedte is groot. Aan de ene kant (bv links van de lijn) heb je de groepen geniale, denk daarbij aan de schilder Van Gogh, de denker Albert Einstein of de componisten zoals Bach en Beethoven. Deze personen rekken door hun prestaties de lijn aan de linkerkant ver op. In het midden zit de grootste meute, de groep van brave burgers die 90% van de populatie vult. Aan de rechterkant is er de groep van de extremen, bv die met aparte politieke ideeën zich afscheiden van de kern of vanuit ver doorgevoerde idealen zich buiten de middenmoot plaatsen, maar hier zitten ook de daklozen bij en de mensen waar compleet een steekje aan los is. In een goed ontwikkelde maatschappij is er ruimte voor beide kanten. De kwaliteit van de maatschappij verarmt als de bandbreedte vermalt. Je krijgt dan ‘vertrouwen’ en verarming. Let wel, ik bedoel hierbij dat de bandbreedte vermalt door het afkomen van buitenranden. Het betekent aan de ene zijde dat je die ‘idioten’ kwijt bent, maar aan de andere kant raak je ook de genialen kwijt. Overigens hoe geniaal was van Gogh op de laatste dagen van zijn leven, was hij al niet een beetje gek??

Hiermee wil ik zeggen dat hoe groter de bandbreedte hoe meer diversiteit er is en hoe meer geschakeerd de maatschappij is waarin we leven. Bij de natuur is dan niet anders. Het gaat er bij het verlies om een soort niet om de getalsmatigheid dat je een soort kwijt bent, maar om het effect dit heeft op de kwaliteit van de leefomgeving. Bij verlies van een soort gaat het altijd om een soort die aan de buitenzijde van de bandbreedte verkeert. Laten we proberen met z’n allen de bandbreedte zo groot mogelijk te houden. Het maakt de natuur bijzonder en in termen “wat is natuur nog in Nederland?” De moeite waard om te beschermen.

1. *Veel mensen doen wat schamper over de Nederlandse natuur. Zoals dichter J.C. Bloem toen hij Amsterdam en de Dapperstraat bejubelde. ‘Wat is natuur nog in dit land? Een stukje bos, ter grootte van een krant. Een heuvel met wat villaatjes ertegen.’*

Excursienaar....

22 maart 2009
door Jacques van Meer

Op deze dag was ons reisdoel Zuid-Limburg en dat alles onder de enthousiaste leiding van Ruud van Dongen. De excursieleden begonnen de dag met een miezer bui en donkere wolken vanaf Tilburg. Het belooft niet veel goeds. Op de geplande tijd van 8.30 arriveerden we (9 deelnemers) op een parkeerplaats in het Vijlenerbosch. Ondanks de erbarmelijke, klimatologische omstandigheden, volgens Ruud lag de koudste plaats van Nederland enkele kilometers noordelijker maar de meeste hadden daar een ander idee bij, hoorden de goedgehoorden onder de deelnemers hier de eerste [glanskop](#). Na wat zoekwerk werden er 2 glanskoppen waargenomen. Ook de [grote lijster](#) liet van zich horen. Dieper het bos in en berg afwaarts werden de nodige spechten gehoord en gezien o.a. de [grote bonte specht](#) en de [kleine bonte specht](#). De beloofde middelste bonte specht werd ook gehoord maar echt gezien, nee. Wel hebben we tussen de [boomkruipers](#) een [taigaboomkruiper](#) gevonden. Bedankt Ruud! Boven de bomen nog wat overvliegend spul o.a. [buizerd](#), [havik](#), [sperwer](#) en groepen [koperwieken](#). In het diepe dal aangekomen nam Ruud ons

Zuid- Limburg

De **ENCI-groeve** is een kalksteen-groeve aan de Maaszijde van de Sint Pietersberg, in de gemeente Maastricht. Haar geschiedenis gaat terug tot 1926, toen de Eerste Nederlandse Cement Industrie (ENCI) van de overheid een exploitatieconcessie kreeg. Kalk dient als voornaamste grondstof voor de cementproductie.

Het **Vijlenerbosch** is het grote bosreservaat tussen Epe, Vaals en Vijlen waarvan de historie teruggaat tot in de veertiende eeuw. Het hele gebied bestaat uit door de natuur gevormd loofhoutbos met oa eiken, berken, essen en beuken en word beheerd door Staatsbosbeheer.

nog een eindje mee het bos (langs een beek) om daar wat rond te kijken. De bosanemoon en speenkruid staan er bijna in bloei, aronskelk groeit er overal en Gerard van der Kaa vindt in een holle boom een steenmarter. Op de weg terug wordt het probleem middelste bonte specht op een nieuwe, moderne manier aangepakt . Kort nadat de eerste roep uit de geluidsbox schalt zien we opeens **3 middelste bonte spechten** in de bomen rondom ons zitten. Lang leve de techniek en bedankt Ruud. Ze bleven zolang zitten dat iedereen ze met de telescoop heeft kunnen zien. Inmiddels is ook de zon doorgebroken dus wordt het tijd om naar binnen te gaan, de inwendige mens versterken in de enige berghut van Nederland "Het Higgende Hert". Nadat iedereen weer warm en voldaan was ging de tocht verder in de richting van het hamsterreservaat Sibbe. We begonnen daar met een wandeling naar beneden (mooie **blauwe kiekendief** vrouw waargenomen) maar onze reisleader was niet tevreden, het kon beter. Iedereen weer in de auto, naar de noordkant gereden en vandaar gaan wandelen als je tenminste bij 100 meter lopen al van een wandeling mag spreken. Maar de vogels waren er wel. **Geelgorzen** in hun mooiste gele pak, **grauwe gorzen**, **kepen**, enkele **groenlingen** en **veldleeuweriken**.

Na al deze mooie beelden gaan we verder naar de ENCI groeve bij Maastricht. Voordat we boven op de parkeerplaats Sint Pietersberg staan passeren we eerst nog de enige berghut in Nederland (waar hebben we dat vandaag eerder gezien?). En vanaf de P-plaats direct naar het enige officiële Oehoe uitkijkpunt . De plaats waarvandaan de oehoe zeker niet te zien is. Dus gezellig nog een stukje verder gelopen en warempel, daar was ie dan, onze **Oehoe**. Mooi broedend in een nis en enkele meters daaronder een **buizerd** als wacht. Gelijk mooi om te zien hoeveel groter een oehoe is. Tijdens het afspeuren van de bergwand zagen we nog een vos die lekker lag te zonnen. Ook mooi meegenomen!

Vanaf de ENCI groeve zijn we nog even naar de meeuwen bij het Albertkanaal gaan kijken maar de lokale bewoner vertelde ons dat die voor 5 uur niet kwamen en wij besloten daar dus niet op te wachten. Maar alles bij elkaar is het een hele mooie, succesvolle excursie geworden. Bedankt Ruud!!

advertentie

het
leukste
natuur
museum
staat in
Tilburg

Natuurmuseum Brabant
Spoorlaan 434
5038 CH Tilburg
t: 013- 535 39 35

www.natuurmuseumbrabant.nl

partyrestaurant

De Nieuwe Hoef

Welkom
en geniet
van de
rust en
de ruimte

Midden op een van de mooiste landgoederen van de stichting Het Noord- Brabants landschap, tussen Goirle en Poppel, ligt aan het eind van een door prachtige beuken omzoomde oprijlaan, party restaurant De Nieuwe Hoef.

De Nieuwe Hoef | Gorp a/d Ley 1 | 5081 NZ Hilvarenbeek | T: 013 534 5675 | info@nieuwehoef.nl

